

L'obsessió moralitzadora

Un periodista de Vilaweb em telefona aquesta setmana i em demana com s'explica que mentre tothom es posa d'acord a lloar els valors que orienten el treball del Pep Guardiola, és a dir, el sacrifici i l'esforç, l'ambició positiva i la perseverança, el treball en equip i la cooperació, llavors, la mateixa gent es comporta d'una altra manera, seguint valors acomodaticis i hedonistes o individualistes i egocèntrics. No sé si cal que digui que m'agrada que em facin aquesta pregunta. Tant, que com que la conversa telefònica és necessàriament breu, em queden ganes d'esplaiar-m'hi.

I és que som davant del cas típic del que en podríem dir una aparent bona pregunta, però que té la pega d'estar feta des d'uns pressupòsits erronis. Per tant, qualsevol assaig de resposta queda empastifat per l'error inicial. En el cas que ens ocupa, la resposta òbvia a la dissonància entre el fet que els catalans elogiïn els valors del treball i l'esforç de Guardiola i que després orientin la seva vida per altres criteris, és arribar a la conclusió que tots plegats som una colla d'hipòcrites. Com que la pregunta va de valors morals, la resposta també acaba sent moralista i, de fet, moralitzadora. Els catalans, com sembla que avalen estudis recents, som una societat no tan sols en recessió industrial i econòmica, en degradació escolar i sanitària i desafecta en el pla polític, sinó que també vivim un profund declivi moral. Menys en Pep Guardiola i el seu equip, tot quadra.

On és, doncs, l'error inicial d'una pregunta aparentment sensata? Doncs en el fet de suposar que les nostres decisions són principalment el resultat d'una actitud reflexiva i lliure, orientada moralment per uns valors clars. És a dir, imaginar una mena de societat plena de gent atrevint-se a pensar, capaç de

SALVADOR CARDÚS

SOCIÒLEG

discernir sobre criteris morals i amb el coratge per prendre decisions agosarades al marge de les normes socials, dels interessos i de les formes sofisticades de persuasió. Una societat plena d'herois i sants, vaja. I, ja em perdonaran que els disgusti, però això no va així. Ni a Catalunya, ni enlloc del món. Ni ara, ni fa cinquanta anys, ni en fa tres mil.

Fem una mica de sociologia. En primer lloc, la majoria de les nostres decisions són resultat d'un aprenentatge adquirit en forma de d'hàbits i rutines que de reflexives no en tenen res. Aprenem a respondre de manera *típica* a situacions *típiques*. A més, les nostres decisions són preses dins del marc d'una organització amb les seves regles, que no ens podem saltar sense ser-ne exclosos. I, encara, actuem condicionats per un context coactiu invisible a la nostra consciència: allò que ens fa seguir la moda, o ser del Barça, o tenir por de la independència del país, o canviar del català al castellà sense adonar-nos-en. Per tant, imaginar una societat d'individus conscients que prenen decisions lúcides segons els seus valors personals, és un supòsit absolutament fals del qual parteixen un cert tipus d'estudis d'opinió suposadament sociològics –en realitat, ben poc sociològics– i que són els principals responsables de crear aquesta gravíssima confusió.

El que fa admirable Pep Guardiola i el joc del seu equip és que ha es-

tat capaç d'establir una organització del treball i del joc que converteix els seus jugadors en individus virtuoses. Els mateixos jugadors, en un altre sistema organitzatiu, deixarien de ser portadors dels suposats valors que ara els atorguem, i tindrien els propis del nou sistema de joc. Però no són valors seus, sinó del model de joc. Com a molt, són propis de la manera de fer i de ser del Pep Guardiola. I si parlem dels catalans, no és estrany que admirem un sistema de treball i de joc que és espectacular i guanyador, però en la nostra vida de cada dia ens veiem forçats a seguir esquemes d'organització sense virtut, o de virtuts més que discutibles des del punt de vista ètic. I és per això que el problema no és quins valors tenen els catalans, o com els n'inculquem uns altres, sinó en quines virtuts som entrenats o quines són les virtuts dels sistemes organitzatius en els quals vivim: els horaris domèstics i laborals de cada dia, els sistemes d'incentius laborals, les estratègies motivacionals a l'ensenyament, els mecanismes de coresponsabilització en la sanitat, les convencions socials per regular la convivència... La majoria de catalans som, fonamentalment, el que ens fan ser, amb marges estrets per escapar-nos-en. I no s'hi val que els pocs que en són veritablement responsables es facin l'orni espolsant-se les puces cap avall, com si tot fos un problema de valors individuals.

Tolstoi afirmava que les qüestions més complicades es poden explicar a la majoria de gent senzilla si encara no en tenen cap idea preconcebuda, però que no hi ha manera de fer clara la qüestió més elemental a l'individu més intel·ligent si aquest està persuadit que ell ja sap, sense cap mena de dubte, de què va la cosa. Per tant, si volen seguir parlant dels valors tous, forts, líquids o gasosos dels catalans, vostès mateixos. Però s'hi faran un embolic.